

מחוץ לקובייה הלבנה

תחנת רכבת, בונקר, בית חרושת, בית פרטי וגם שמורת טבע הפכו במהלך השנים לחללי תצוגה מפתיעים של יצירות אמנות. לפעמים הקנקן מעניין לא פחות ממה שיש בו

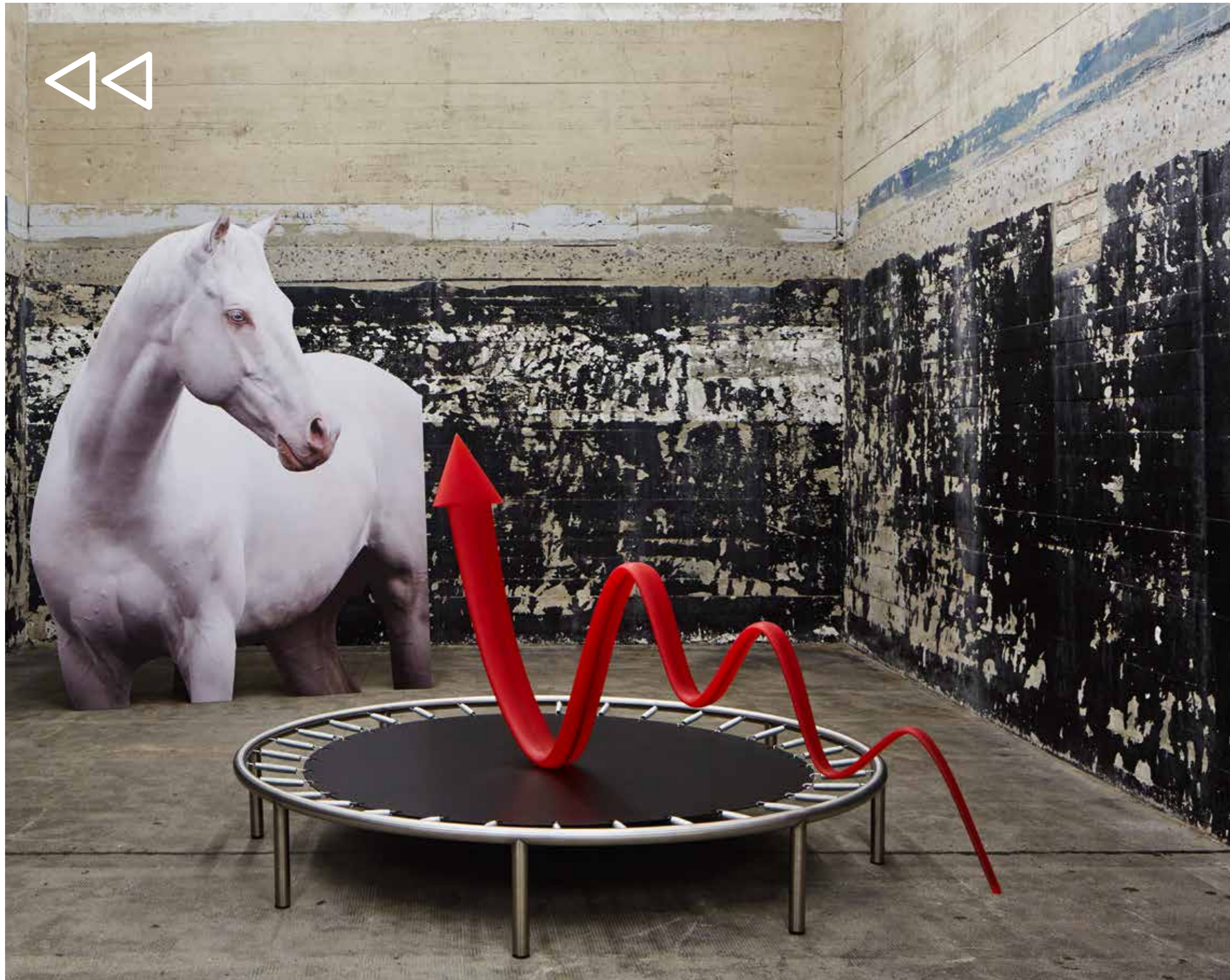
• כתבה נורית זלצמן •

בעבר היה מקובל להציג יצירות אמנות בעיקר במוזיאון או בגלריה, כלומר, במבנים שנועדו מלכתחילה למטרה זו. אלה נקראים בשפה האמנותית "קובייה לבנה", כינוי שמתאר מרחב תצוגה נייטרלי, שקט ונקי, עם קירות לבנים, שנועד לספק חוויית צפייה אופטימלית ללא הסחות דעת. עם השנים תפסה זו השתנתה, ותערוכות אמנות יצאו את מאותן "קוביות לבנות" אל מתחת לכיפת השמיים או אל חללים אלטרנטיביים בדמות מבנים ששימשו בעבר למטרות אחרות לגמרי: מוסכים, בתי חרושת, יקבים, בתים פרטיים ועוד.

למיקום ולצורה שבהם מוצגות יצירות האמנות יש תפקיד מכריע באופן שבו הצופים חווים את היצירה עצמה, ומעניין לבחון עד כמה החלל החדש שמר על צביונו המקורי לאחר שהוסב לחלל אמנות. במקרים רבים, בחללים אלה נשמר המראה התעשייתי, עם רצפת בטון וקונסטרוקציית ברזל חשופה - ניגוד גמור לאסתטיקה של הקובייה הלבנה.

ציורים מופשטים של האמנית אורי זינגר על קירות בטון חשופים בבונקר ברוס, ברלין, 2015.
צילום: Boros Collection, Berlin © NOSHE

"דפוס הפעלה". מיצב של האמנית קטיה נוביצקובה, בחלל התצוגה בבונקר ברוס ברלין, 2014. צילום: Boros Collection, Berlin © NOSHE

בית הזכוכית של פיליפ ג'ונסון בקונטיקט, ארצות הברית. בית מגורים מינימליסטי מזכוכית ופלדה, שנבנה בסוף שנות ה-40 והפך למוזיאון קטן לחובבי אמנות ואדריכלות. צילום: Michael Biondo

כדוגמאות למבנים שייעודם המקורי לא היה קשור לאמנות אפשר לציין, למשל, את הטייט מודרן המפורסם בלונדון, שפעל עד שנות ה-80 כתחנת כוח לייצור חשמל; את ה-Dia Beacon מחוץ למנהטן, אשר שימש בעבר מפעל להדפסות וכיום מציג אמנות משנות ה-60 ועד ימינו; ואת הקינדל (Kindl) בברלין, שהיה פעם מבשלת בירה. הנה עוד כמה דוגמאות מעניינות.

בונקר בברלין Boros Bunker

בונקר בורוס, הממוקם בלב בירת גרמניה, הוא מבנה בטון מסיבי בעל היסטוריה עשירה. הוא נבנה מעל פני האדמה - בניגוד לבונקרים התת-קרקעיים - על ידי המשטר הנאצי ב-1942, כדי לשמש מקלט לאוכלוסייה המקומית מהפצצות אוויריות של בעלות הברית במלחמת העולם השנייה.

הבונקר עבר כמה וכמה גלגולים. הוא שימש בית מעצר לשבויי מלחמה, מחסן לפירות טרופיים שיובאו מקובה, ולאחר נפילת החומה הפך לאחד ממועדוני הטכנו והמין המפורסמים בעולם, עד שב-1995 נסגר עקב הפעילות הבלתי חוקית. לאחר כמה שנים שבהן עמד נטוש, הוא נרכש ב-2004 על ידי זוג אספני האמנות כריסטיאן וקארן בורוס, אשר שיפצו והפכו אותו למוזיאון האישי שלהם לאמנות מודרנית.

הבורוסים שמרו על צורתו החיצונית של הבונקר, כאשר בחמש קומותיו המקוריות הם מציגים את אוסף האמנות שלהם, ומעליהן בנו פנטהאוז מפואר שבו הם מתגוררים עם בנם.

על קירות הבטון החשופים בתוך המבנה נותרו עדויות לגלגוליו השונים של הבונקר: החצים הפלורוסנטיים הזוהרים במקרה של הפסקת חשמל, סימני הקרשים שלתוכם יצקו את הבטון, הברזלים הבולטים מקירות הבטון המזוין וגרפיטי מתקופת המועדון. חמש קומות התצוגה, ששטחן הכולל 3,000 מ"ר, מחולקות לשמונים חדרים

www.sammlung-boros.de

בית מגורים בקונטיקט Philip Johnson Glass House

בשנת 1949 עיצב האדריכל האמריקאי הנודע פיליפ ג'ונסון בית זכוכית, שימש בית מגוריו הפרטי, בעיירה New Canaan שבקונטיקט, ארצות הברית. הבית פועל כיום במתכונת של מוזיאון קטן לחובבי אמנות ואדריכלות מודרנית. הוא נחשב מבנה איקוני, בשל השימוש החדשני (במושגי שנות ה-50) בחומרים תעשייתיים כמו זכוכית ופלדה, ומהווה דוגמה למבנה שקוף, מינימליסטי וגיאוטרי. לופט סופר מודרני, בעל קירות זכוכית המספקים מבט פנורמי של 180 מעלות על נוף היער שמסביב.

ג'ונסון הקים את המחלקה לעיצוב ואדריכלות ב-MOMA ניו יורק ב-1946 ונחשב אחד האדריכלים החשובים במאה העשרים. הוא התגורר בבית הזכוכית במשך 58 שנים

במרכז הסלון המעוצב והשקוף בבית הזכוכית ניצב על כן ציור נוף מהמאה ה-17 של הצייר הצרפתי ניקולא פוסון. צילום: Michael Biondo

החלל תצוגה ב-"Mass MoCA", המציג ציורי קיר צבעוניים גדולים מ-1991 של האמן האמריקאי סול לויט. צילום: Zoran Orlic

"Mass MoCA" מתחם של מבני תעשייה במסצ'וסטס - בעבר בית חרושת של הדפסה על טקסטיל וכיום מרכז אמנות עכשווית גדול ונחשב. צילום: Douglas Mason

מוצגת במקום תערוכה רטרופקטיבית של יותר ממאה ציורי קיר צבעוניים ענקיים מאת האמן האמריקאי סול לויט ומיצבים גדולים של הצייר והפסל הגרמני הנודע אנסלם קיפר.

www.massmoca.org

תחנת רכבת בפריז Musée d'Orsay

המבנה המרשים, הממוקם על הגדה השמאלית של נהר הסן בפריז, מול גני טווילרי, שימש משנת 1900 כתחנת הרכבת גאר ד'אורסה, וכעבור 39 שנים הופסקה בו תנועת הרכבות. במלחמת העולם השנייה

טקסטיל. אחר כך הוסב למפעל חשמל, שהעסיק במשך 43 שנים אלפי עובדים לייצור רכיבים אלקטרוניים.

את גלגולו הנוכחי, כמרכז לאמנות עכשווית, החל המקום ב-1999. המתחם כולל תצוגה של תערוכות מתחלפות, הופעות מוזיקה, מחול, תיאטרון, קולנוע, וידיאו, ומתקיימות בו סדנאות יצירה והרצאות לבני כל הגילים.

במרכז מוצגות עבודות של אמנים ידועים לצד אמנים צעירים, ידועים פחות, והייחוד של המקום הוא בכך שנשמר בו הצביון התעשייתי וכן בגודל העצום של חללי התצוגה, שמעניק לאמנים חופש להביע את עצמם ולהציג עבודות מונומנטליות. כיום

עם בן זוגו דייוויד וויטני, מבקר ואוצר אמנות, שאסף את פריטי העיצוב ויצירות האמנות המוצגות בבית.

האחווה משתרעת על פני 19 דונם, ומלבד בית הזכוכית היא כוללת מבנים נוספים - משרד, בית אירוח וגלריה תיקרקעית לאמנות, שהציורים המוצגים בה תלויים על קירות מסתובבים.

הבית הפך לסלון תרבותי ואמנותי, שבו התארחו במהלך עשרות שנים אמנים, מעצבים ואדריכלים ידועים. האוסף עצמו כולל עבודות של אמנים מפורסמים כגון אנדי וורהול, רוברט ראושנברג, ג'וליאן שנאבל, פרנק סטלה, סינדי שרמן ורוי ליכטנשטיין. הבית הוכרז כאתר מורשת אמריקאי, וב-2007 הוא נפתח לציבור לסיורים מודרכים בלבד.

www.theglasshouse.org

בית חרושת במסצ'וסטס MASS MoCA

מס מוקה הוא אחד המרכזים הגדולים לאמנות עכשווית בארצות הברית. המקום נבנה במאה ה-19 כמתחם תעשייתי באזור צפון אדמס שבמסצ'וסטס. בשנים 1860-1942 שימש כבית חרושת בשם "ארנולד מפעלי דפוס", שהיה אחד המפעלים הגדולים בעולם להדפסה על

Musée d'Orsay, תחנת רכבת ישנה על הגדה השמאלית של הסן בפריז, שהפכה למוזיאון ובו יצירות מופת של האמנים הגדולים ביותר. צילום: Shutterstock

פסל "אישה הולכת" מברונזה צבועה, בגודל טבעי, של הפסל האנגלי שון הנרי, ממוקם בשכיל הליכה בפארק אקברג (2010). צילום: Shutterstock

האולם המרכזי ב-Musée d'Orsay, המציג יצירות אמנות של האימפרסיוניזם והפוסט-אימפרסיוניזם. ברקע: השעון הגדול של תחנת הרכבת הישנה. צילום: Shutterstock

שמורת טבע בנורווגיה Ekebergparken

פארק הפסלים אקברג משתרע על פני 25 דונם של שמורת טבע מיוערת, עם נוף פנורמי של הפיורד והעיר הסמוכה אוסלו, בירת נורווגיה. הפארק נפתח ב-2003 על ידי ז'ם ואספן אמנות בשם כריסטיאן רינגנס, והפסלים המוצגים במקום שייכים לקרן שלו. הפסלים, אשר מפוזרים בין העצים ביער, יוצרים אינטראקציה מיוחדת עם הטבע והנוף ומספקים חוויה משתנה במקביל לשינויים שעובר הפארק במשך שעות היום ובחילופי עונות השנה. יוצרי הפסלים הם אמנים ידועים מרחבי העולם ובהם, בין השאר, לואיז בורד'ואה, דמיאן הירסט, מרינה אברמוביץ', טוני קראג, רוני הורן, שרה לוקאס, פרננדו בוטרן, ז'אום פלנסה, שון הנרי, גיימס טוקל ופול מקארתי.

מלבד פסלים המתחם כולל פארק למורשת לאומית של שרידים היסטוריים מתרבויות עתיקות ואת מוזיאון אקברג, אשר מוקדש להיסטוריה של הטבע באזור. בפארק יש כמה נקודות תצפית על הנוף, והמפורסמת שבהן היא תצפית מונק, המשקיפה אל המקום אשר שימש השראה לציור האיקוני "הצעקה" של אדוארד מונק.

www.ekebergparken.com/en

גוסטב קורבה, לצד פסלים מרהיבים של אוגוסט רודן, פול גוגן, ז'אן-בטיסט קארפו ועוד. מאז שנפתח לקהל הרחב, בשנת 1986, משך אליו המוזיאון מיליוני מבקרים מכל העולם. בעת הביקור אפשר לראות את שעוני הענק ששימשו את הנוסעים בתחנה, ולהתרשם מאולמות התצוגה, אשר מזכירים במראם את הרציפים הארוכים של הרכבת.

www.musee-orsay.fr

הפך לבית מיון דואר ואחר כך הוסב לאתר צילום סרטים. במהלך שנות השבעים המבנה עמד בפני הריסה, אך ממשלת צרפת החליטה להפוך אותו למוזיאון. יש כאן כ-20 אלף מ"ר של שטחי תצוגה, ובהם יצירות אמנות צרפתית של תנועות האימפרסיוניזם והפוסט-אימפרסיוניזם מהמחצית השנייה של המאה ה-19 ותחילת המאה העשרים. במקום מוצגות יצירות מופת של האמנים הגדולים ביותר, ובהם קלוד מונה, פול סזאן, קאמי פיסארו, אדגר דגה, אוגוסט רנואר,

"האנטומיה של המלאך". פסל משיש קררה של האמן הבריטי דמיאן הירסט, בפארק הפסלים אקברג, נורווגיה (2008). צילום: Shutterstock